

บทที่ 1

บทนำ

สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญมากในระบอบประชาธิปไตย หัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนด การจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ของสังคมอย่างมีแบบแผน สภาพสังคมในปัจจุบันนับว่ามีความซับซ้อนหลากหลาย และมีขนาดใหญ่ขึ้นมาก ประชาชนจึงไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ของสังคม ดังนั้น การมีตัวแทนของประชาชน เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย ในความจริงพบว่าสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสรรหาผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารประเทศ คือ พรรคการเมือง การสรรหาผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารประเทศ นั้น ควรทำโดยการเลือกตั้ง¹

ดังนั้นการเลือกตั้งจึงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมสำคัญในกระบวนการทางการเมืองสมัยใหม่ เพราะเป็นการระดมมติมหาชน เพื่อสร้างความชอบธรรมในทางการเมืองและเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน จึงถือว่าเป็นกิจกรรมที่เกือบจะขาดไม่ได้ในการเมืองสมัยใหม่ สิ่งที่น่าสนใจของการเลือกตั้ง คือ ใครเลือกใคร เมื่อไหร่ อย่างไร² จึงทำ

¹กนก วงศ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 114.

²สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 2.

ให้มีการพยายามที่จะศึกษาแบบแผนหรือพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting behavior) อย่างกว้างขวาง

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา การเลือกตั้งได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในทางการเมืองของไทยอันเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีประชาชนไปใช้สิทธิลงคะแนนน้อยมาก โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแห่งที่มีการคมนาคมสะดวก สบาย ระดับการศึกษาและเศรษฐกิจของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ดี มีโอกาสได้รับข่าวสารทางการเมืองสูง แต่ปรากฏว่าไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย ได้มีผู้พยายามตอบคำถามที่ว่า เหตุใดคนไทยจึงไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อย และเหตุใดคนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเจริญกว่าคนในชนบท กลับไปลงคะแนนเสียงน้อยกว่าคนในชนบท คำตอบส่วนใหญ่มักจะบอกว่า คนในชนบทเป็นคนที่ระดมให้ไปลงคะแนนเสียงได้ง่าย รวมทั้งการจ้างวานก็ทำได้ง่ายกว่าคนในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น จึงมีคนในชนบทจำนวนมากที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่ใช่เพราะสนใจในการเลือกตั้งหรือเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง แต่ไปลงคะแนนเสียงเพราะถูกระดม รวมทั้งการถูกจ้างวาน หรือไม่ก็เห็นว่าเป็นหน้าที่³

อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวรัฐบาลได้ให้ความสนใจ โดยกระทรวงมหาดไทยกำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ เพื่อเร่งเร้า กระตุ้นเตือนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งกันให้มากที่สุด มีการใช้ระบบสื่อสารมวลชนทุกแขนง เพราะการเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการขั้นต้นที่สำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ก่อให้เกิดผลกระทบติดตามมาหลายประการ เช่น พรรคการเมือง ถ้าขาดฐานสนับสนุนจากประชาชนจะทำให้เกิดความอ่อนแอ เจริญเติบโตได้ช้าและพัฒนาได้ลำบาก รวมทั้งอาจต้องเลิกล้มไปในที่สุด

³สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารสถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 54.

ซึ่งความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของพรรคการเมืองนั้นส่งผลกระทบต่อระบบรัฐสภาด้วย ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายทหารเข้ายึดอำนาจไว้บ่อยครั้ง ทั้งนี้ เพราะเมื่อพรรคการเมืองซึ่งเป็นรัฐบาลพลเรือนไม่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนเพียงพอ จึงถูกกล่าวหาอยู่เสมอกว่า เป็นผู้แทนเสียงส่วนน้อย มิใช่ส่วนใหญ่ของประเทศ การอ้างความชอบธรรมหรือหาหนทางเพื่อต่อต้านการปฏิวัติ รัฐประหารไม่อาจกระทำได้อย่างตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาของพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การแบ่งเขต รวมทั้งระยะเวลาในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ดังนี้

มาตรา 100 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัด พึงมีให้คำนวณตาม เกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน โดยเฉลี่ยจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานะการ ทะเบียนราษฎรที่ประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามร้อยหกสิบคน

จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตามวรรคหนึ่ง ให้มีสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิก หนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึง เกณฑ์ จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตามวรรคสองแล้ว ถ้าจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสามร้อยหกสิบคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม วรรคสองมากที่สุดให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง และให้เพิ่มสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรตามวิธีดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณตามวรรคสองในลำดับรอง ลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสามร้อยหกสิบคน

มาตรา 101 จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคนให้ถือ
เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินสามคนให้
แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขตละสามคน

ในกรณีที่จะแบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดหนึ่ง ให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ
สามคนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ
สามคนเสียก่อน แต่เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละสองคน

ในกรณีที่จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้ง
ออกเป็นสองเขต เขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองคน

จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละ
เขตให้ติดต่อกัน และต้องจัดอัตราส่วนของจำนวนราษฎรกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะ
พึงมีได้ในแต่ละเขตให้ใกล้เคียงกัน

มาตรา 110 อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดเวลาคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง

มาตรา 111 เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตรา
พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้อง
กำหนดวันเลือกตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุด และวันเลือกตั้งนั้น
ต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

มาตรา 112 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อ
ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้ง
ทั่วไปภายในเก้าสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อจำนวนประชากร
ต่อพื้นที่เขตเลือกตั้ง รวมทั้งระยะเวลาในการจัดให้มีการเลือกตั้งแล้ว จะพบว่า เป็นปัญหาสำคัญ
ยิ่งแก่พรรคการเมืองและผู้สมัครรับการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดระยะเวลา
จัดให้มีการเลือกตั้งภายใน 60 วัน หรือ 90 วัน แล้วแต่กรณี แต่ในความเป็นจริงแล้วกว่าจะ
มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันและระยะเวลารับสมัครเลือกตั้ง จนกระทั่งมีการรับสมัครและจัดทำ
ประกาศชื่อผู้สมัครก็เหลือระยะเวลาในการรณรงค์หาเสียงไม่มากนัก ส่วนใหญ่ประมาณเดือนเศษ
ฉะนั้น ด้วยระยะเวลาในการหาเสียงดังกล่าว ต่อพื้นที่และประชากรตามที่กฎหมายกำหนด รวม
ทั้งการเลือกตั้งของไทยมักจะมีอายุไม่ครบกำหนดอายุของสภาคือ 4 ปี แต่จะเป็นการยุบสภา
ซึ่งมีระยะเวลาจัดเตรียมการเลือกตั้งไม่มาก ประกอบกับประชาชนก็ไม่ค่อยให้ความสนใจไปใช้
สิทธิในการเลือกตั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นภาระอันหนักในการที่จะรณรงค์หาเสียง ซึ่งใน
ปัจจุบัน การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีปัจจัยเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อน ถ้าเป็นการ
เลือกตั้งที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงแล้ว ยิ่งมีการใช้เทคนิคและกลยุทธ์แบบต่าง ๆ ในกิจกรรม
เลือกตั้งสูงตามไปด้วย

นักรัฐศาสตร์ให้ข้อสังเกตว่า การเลือกตั้งในปัจจุบันนับวันแต่จะมีความซับซ้อนหรือมี
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากขึ้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการใช้เงินในการเลือกตั้งเป็นจำนวน
มาก สร้างความสำคัญให้แก่องค์กรทางการเมืองต่าง ๆ มากขึ้น และที่สำคัญคือการเลือกตั้งได้
สร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองสมัยใหม่ได้อย่างดียิ่ง สามารถกำหนดได้ทันทีว่าจะให้
ใครหรือคนกลุ่มใดเป็นผู้ปกครอง และด้วยความสำคัญดังกล่าวการเลือกตั้งจึงมีการแข่งขันที่ทุ่มเท
และต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อนำมาซึ่งชัยชนะ วิธีการที่นำมาใช้ในระบบการเลือกตั้งปัจจุบันก็คือ
การสร้างฐานคะแนนเสียง อันที่จริงแล้วในเรื่องฐานคะแนนเสียงนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ เพราะใน
ต่างประเทศพรรคการเมืองต่างมีฐานคะแนนเสียงของตนแน่นอน อย่างไรก็ตามฐานคะแนนเสียง

ดังกล่าวถูกแบ่งออกโดยธรรมชาติของสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเอง เช่น ในสหรัฐอเมริกา ฐานคะแนนเสียงของพรรคเดโมแครตมักจะเป็นคนชั้นกลาง ผู้ใช้แรงงาน ผู้มีรายได้น้อย และมักจะอาศัยอยู่ทางตอนใต้ แต่สำหรับฐานคะแนนเสียงของพรรคริพับลิกันจะเป็นคนร่ำรวย เจ้าของที่ดิน นักธุรกิจ และมักจะอาศัยอยู่ทางเหนือ เหล่านี้เป็นต้น ฐานคะแนนเสียงของคนไทยนั้นเป็นไปในลักษณะของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกระดม (mobilized political participation) โดยเฉพาะในต่างจังหวัดปรากฏให้เห็นได้เด่นชัดมาก กลไกที่สำคัญได้แก่ หัวคะแนนที่เป็นฐานคะแนนเสียง ซึ่งเกิดจากการจัดตั้งของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองนั้น ๆ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยหลัง ๆ ความพยายามของผู้สมัครที่จะสรรหาจัดตั้งหัวคะแนนระดับต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และอาศัยบทบาทของหัวคะแนนเหล่านี้ชักนำให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครนั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งรู้จักกันทั่วไปว่าเป็นคะแนนจัดตั้ง หมายถึงผู้มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยการชักนำของหัวคะแนนของผู้สมัครนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การจัดสร้างฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในต่างจังหวัด และในกรุงเทพมหานครนั้น แม้จะมีวัตถุประสงค์เหมือนกัน แต่ลักษณะและวิธีการต่างกันออกไป กล่าวคือ ในต่างจังหวัดมีแนวโน้มที่จะเลือกบุคคลมากกว่าพรรค ดังจะเห็นได้ว่า การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเน้นที่ชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นคะแนนนิยมของผู้สมัครจึงเป็นเครื่องชี้สำหรับการคัดเลือกผู้สมัคร สภาพเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าคะแนนนิยมที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามานั้นเกิดจากคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่าเกิดจากพรรคหรือกลไกของพรรค ทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า ผู้สมัครเลือกพรรคมากกว่าพรรคเลือกผู้สมัคร ดังนั้น ฐานคะแนนเสียง ในแต่ละพื้นที่จึงเป็นการสร้างและรักษาโดยผู้สมัครหรือบุคคลมากกว่าของพรรคที่สังกัด

กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ซึ่งมีความเจริญ การคมนาคมสะดวก ใกล้ชิดกับข่าวสารการเมือง คนส่วนใหญ่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจดี จากการศึกษาวิจัยในการเลือกตั้ง

ทั่วไป เมื่อพ.ศ. 2522, 2526 พบว่า คนกรุงเทพมหานครนิยมเลือกพรรคมากกว่าบุคคล⁴ นอกจากนี้การศึกษาในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อ พ.ศ. 2529 ก็พบว่าคนกรุงเทพมหานครนิยมเลือกพรรคมากกว่าบุคคลเช่นกัน⁵

แต่อย่างไรก็ตาม ความสม่ำเสมอในการเลือกพรรคใดพรรคหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ยังไม่ปรากฏชัดเพราะ การเลือกตั้งที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนเสียงจากพรรคหนึ่งมาสู่พรรคหนึ่งเสมอ แม้ว่าในอดีตพรรคประชาธิปัตย์เคยผูกขาดคะแนนเสียง ต่อมาพรรคประชากรไทยกลับมีคะแนนนิยม แต่ภายหลังจากที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 เป็นต้นมา พรรคพลังธรรมกลับได้รับความนิยมจากประชาชน กรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสามารถนิยามได้จากผลการเลือกตั้ง ดังนี้

1. ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 ผลปรากฏว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง จากกลุ่มรวมพลัง (ต่อมาวิวัฒนาการเป็นพรรคพลังธรรม) ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนน 480,233 คะแนน ชนะผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ คือ นายชนะ รุ่งแสง ซึ่งได้คะแนน 241,001 คะแนน และพล ต.ต. มรว.เจตจันทร์ ประวิตร จากพรรคประชากรไทย ซึ่งได้คะแนน 140,190 คะแนน

เมื่อมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2533 ผลปรากฏว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง จากพรรคพลังธรรมได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนถึง 703,671 คะแนน ชนะผู้สมัครจากพรรคประชากรไทยคือ นายเดโช สวานนท์ ซึ่งได้คะแนน

⁴ สัจจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 185.

⁵ กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2530), หน้า 20.

283,777 คะแนน และผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ คือ นายประวิทย์ รุจิรวงศ์ ซึ่งได้คะแนน 60,947 คะแนน จนกระทั่งการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2535 พรรคพลังธรรม เปลี่ยนตัวผู้สมัครจากพลตรีจำลอง ศรีเมือง มาเป็น รอ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ก็ยังได้รับการเลือกตั้งเหมือนเดิมด้วยคะแนน 363,668 คะแนน ขณะผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์คือ นายนิจิตต รัตตกุล ซึ่งได้คะแนน 305,740 คะแนน และผู้สมัครจากพรรคประชากรไทยคือ พลอากาศเอกสมมต สุนทรเวช ซึ่งได้คะแนน 70,058 คะแนน

จากสถิติการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา จะเห็นได้ชัดเจนว่าพรรคพลังธรรมสามารถสร้างฐานคะแนนเสียงและรักษาฐานคะแนนจนส่งผลให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเหนือพรรคประชากรไทย และพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีฐานคะแนนหนาแน่นในกรุงเทพมหานครมาช้านาน

2. ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคพลังธรรมได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครถึง 10 คน จากจำนวน 37 คน แม้จะเป็นการส่งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงแข่งขันครั้งแรกก็ถือว่าประสบความสำเร็จไม่น้อยหน้า พรรคประชากรไทย ซึ่งได้รับเลือกตั้ง 20 คน พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้ง 5 คน (พรรคมวลชนและกิจสังคมได้รับเลือกตั้งพรรคละ 1 คน) และเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 พรรคพลังธรรมได้รับเลือกตั้งถึง 32 คน จากจำนวน 35 คน ขณะที่พรรคประชากรไทย ซึ่งได้รับเลือกตั้งเพียง 2 คน และพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเพียงคนเดียว ครั้นมีการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคพลังธรรมได้รับเลือกตั้ง 23 คน จาก 35 คน ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้รับเลือกตั้ง 9 คน และพรรคประชากรไทยซึ่งได้รับเลือกตั้ง 2 คน (พรรคมวลชนได้รับเลือกตั้ง 1 คน)

จากสถิติการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา นับตั้งแต่พรรคพลังธรรมส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ก็สามารถชนะพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย ในเขตกรุงเทพมหานครได้หลายครั้ง นั้นแสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมาพรรคพลังธรรมสามารถสร้างฐานคะแนนเสียงและรักษาฐานคะแนนเสียงในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างดี จนสามารถชนะการเลือกตั้งเหนือพรรคประชากรไทย และพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเคยครองฐานคะแนนเสียงในเขตกรุงเทพมหานครมาตลอด

จากข้อมูลข้างต้น แสดงว่า หากพรรคใดมีการจัดสร้างและรักษาฐานคะแนนเสียงได้ มั่นคงย่อมได้เปรียบกว่าพรรคอื่นในการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของเรื่อง จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาว่าพรรคการเมืองสร้างฐานคะแนนเสียงได้อย่างไร และฐานคะแนนเสียงมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับฐานคะแนนเสียง ซึ่งจะทำให้รู้ว่าพรรคการเมืองสามารถรักษาฐานคะแนนเสียงได้อย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่ผูกยึดความสัมพันธ์อันนี้ไว้
3. การสร้างฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลกระทบต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยหรือไม่ อย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของไทยได้ดีขึ้นว่าผู้สมัครและพรรคการเมืองหาคะแนนเสียงเลือกตั้งมาได้อย่างไรบ้าง
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องฐานคะแนนเสียงว่ามีความสำคัญอย่างไร พรรคการเมืองสร้างและรักษาไว้ด้วยวิธีใด มีความสัมพันธ์กันอย่างไรและความสัมพันธ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความผูกพันกับพรรคการเมือง (party identification) ในอนาคตได้หรือไม่
3. ทำให้ทราบว่า การสร้างฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง มีผลกระทบต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยหรือไม่ อย่างไร
4. เป็นแนวทางและข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องต่อไป

สมมติฐานในการวิจัย

จากแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะปรากฏในบทต่อไป สามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

พรรคพลังธรรมสามารถสร้างและรักษาฐานคะแนนเสียงในเขตกรุงเทพมหานครได้ โดยอาศัยปัจจัยสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของพรรค
2. การจัดองค์การทางการเมืองของพรรค
3. โรงเรียนการเมืองของพรรค
4. การทำโครงการที่เสริมสร้างภาพลักษณ์อันเป็นที่ยอมรับของฐานคะแนนเสียง

ของพรรค

ขอบเขตเกี่ยวกับระยะเวลา

การศึกษาจะศึกษาและวิเคราะห์การสร้างและการรักษาฐานคะแนนเสียงของพรรคพลังธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 ซึ่งพลตรีจำลอง ศรีเมือง ยังสังกัดกลุ่มรวมพลัง (ต่อมาได้จดทะเบียนก่อตั้งพรรคเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2531) จนถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ทั้งนี้จะศึกษาการสร้างและการรักษาฐานคะแนนเสียงของพรรคพลังธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามสมมติฐานที่กำหนดไว้แล้ว

ความหมายของศัพท์

ฐานคะแนนเสียง ในที่นี้หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และมีแบบแผนในการเลือกตั้งที่แน่นอนว่าจะเลือกผู้สมัครหรือพรรคใด เช่นมีการตัดสินใจล่วงหน้าก่อนที่จะมีการกำหนดวันเลือกตั้งแล้วว่าจะเลือกผู้สมัครพรรคใด ซึ่งในการศึกษานี้นิยามระดับปฏิบัติการ (working definition) ฐานคะแนนเสียงของพรรคพลังธรรม หมายถึง ผู้ที่

เลือกพรรคหลังธรรมในการเลือกตั้งที่ผ่านมา และการเลือกตั้งครั้งหน้าก็จะเลือกพรรคหลังธรรม

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้ศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง (survey literature) โดยจะนำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ นำเอาแนวความคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการอธิบาย
2. การวิจัยสนาม (field survey) การแสวงหาข้อมูลประเด็นดังกล่าวโดยการใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ (interview) เพื่อให้คำอธิบายยืนยันจากการวิจัยเอกสารที่ยังไม่ชัดเจนสมบูรณ์เพียงพอ ทั้งนี้จะมีขอบเขตของการวิจัยอยู่ที่กลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกพรรคหลังธรรม

การเสนอรายงานการศึกษา

การเสนอรายงานวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

- บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมา สภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการ
- บทที่ 2 กล่าวถึงแนวความคิดและกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยกล่าวถึงขอบข่ายและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทฤษฎีแลกเปลี่ยนและระบบความสัมพันธ์ของคนไทย และการเรียนรู้ทางการเมือง
- บทที่ 3 กล่าวถึงวิวัฒนาการของพรรคหลังธรรม
- บทที่ 4 วิเคราะห์การสร้างและรักษาฐานคะแนนเสียงของพรรคหลังธรรมในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่การเลือกตั้งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 จนถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535
- บทที่ 5 บทสรุป สรุปผล การศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ